

МРЖЊА КАО СУБЈЕКТИВНИ ЕЛЕМЕНТ КОД КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА РАЗБОЈНИШТВА

Прегледни рад

DOI: 10.7251/BPG1603113V

УДК: 343.712.1

Мср Младен Вуковић*

Абстракт: Најтежа кривична дјела, међу којима су разбојништва и разбојничке крађе као традиционални облици насилних имовинских деликата, у бићу свог дјела инволвирају директан умишљај као облик свјесне и вољне управљености учиниоца на проузроковање посљедице на имовини другог лица уз употребу силе или квалификоване пријетње, а у намјери прибављања противправне имовинске користи. Ова намјера мора да постоји на страни учиниоца у моменту предузимања радње извршења кривичног дјела, те представља унутрашњи покретач, мотив, подстицај учиниоца на предузимање своје радње према одређеном објекту, у остварењу одређеног циља. Инспирацију за писање рада ове врсте створиле су измјене и допуне у Кривичном закону Републике Српске из 2013. године, у којем је мржња дефинисана као побуда за извршење кривичних дјела, те је мотивисаност мржњом уведена као елемент бића кривичног дјела разбојништва у његовом квалификованом облику, те су на основу тога предвиђене посебне казне за учиниоце ових кривичних дјела уколико су она учињена из мржње. Сходно наведеном, мотивисаност мржњом приликом извршења кривичног дјела разбојништва представља основни проблем истраживања овог рада, а кроз детаљну анализу пресуде Окружног суда Бања Лука, указаћемо да је мржња доминантан и основни мотив учиниоца у времену извршења кривичног дјела.

Кључне ријечи: разбојништво, учинилац, мотив, мржња, пресуда.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Кривично дјело разбојништва у бићу свог дјела инволвира директан умишљај као облик свјесне и вољне управљености учиниоца на проузроковање посљедице на имовини другог лица уз употребу силе или квалификоване пријетње, а у намјери прибављања противправне имовинске користи. Ова намјера мора да постоји на страни учиниоца у

* *Универзитет у Бањој Луци, Висока школа унутрашњих послова, email: mladen_vukovic1983@yahoo.com*

моменту предузимања радње извршења кривичног дјела, те представља унутрашњи покретач, мотив, подстицај за учиниоца за предузимање радње према одређеном објекту, у остварењу одређеног циља. Инспирацију за писање рада ове врсте створиле су измјене и допуне у Кривичном закону Републике Српске из 2013. године, у којем је мржња дефинисана као побуда за извршење кривичних дјела, те је мотивисаност мржњом уведена као елемент бића кривичног дјела разбојништва у његовом квалификованом облику, те су на основу тога предвиђене посебне казне за учиниоце ових кривичних дјела уколико су она учињена из мржње. Такође, лимитираност истраживања кривичних дјела разбојништва почињених из мржње огледа се у томе што је веома мали број пресуђених предмета у којима је на основу правоснажних судских пресуда утврђено да је основни мотив за извршење кривичног дјела разбојништва код учиниоца била мржња. Сходно наведеном, мотивисаност мржњом приликом извршења кривичног дјела разбојништва представља основни проблем истраживања овог рада, а поред тога, у раду ће се презентовати материјалноправни појам кривичног дјела разбојништва, специфичности кривичних дјела почињених из мржње, мржња као квалификаторна околност приликом извршења кривичног дјела разбојништва – а све кроз детаљну анализу пресуде Окружног суда у Бањој Луци у којој је доказано да је мржња доминантан и основни мотив код учиниоца у времену извршења кривичног дјела.

МАТЕРИЈАЛНОПРАВНИ ПОЈАМ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА РАЗБОЈНИШТВА

Разбојништво је једно од основних, најтежих и најзначајнијих кривичних дела против имовине, и то од најстаријих времена, па све до данас. Исто тако, разбојништво заузима истакнуто место у структури имовинских кривичних дела у свим савременим кривичним законодавствима. Оно, дакле, представља старо кривично дело (Јарамаз Рескушић, 2007: 136), које је иманентно људској заједници од најстаријих времена, настало још приликом преласка натуралне на робноновчану привреду. Настало паралелно с појавом својине на предметима, ово кривично дело је тако постало и верни пратилац историјског развоја људске цивилизације све до данашњих дана (Дујмовић, 1996: 225). За кривична дела разбојништва кривично гоњење се предузима по службеној дужности од стране надлежног тужиоца (Вуковић, 2014: 33). Окружни суд је надлежан за пресуђење ових кривичних дела, односно за утврђивање кривице њихових учинилаца, и то у редовном поступку (Вуковић, 2016: 57). Будући да се у кривичноправној теорији, као и у криминалистичкој пракси јављају различите класификације имовинских

кривичних дела, које се врше према различитим критеријумима, то се кривично дело разбојништва сврстава у различите подгрупе имовинских кривичних дела, зависно од употребљеног критеријума. Тако се према критеријуму начина извршења дела, разбојништво сврстава у насилно (или насилничко) кривично дело, према критеријуму објекта напада, разбојништво се систематизује у кривична дела која су управљена против покретне имовине (или покретне својине) и према критеријуму начина на који се гоне учиниоци овог дела, разбојништво се класификује у кривична дела која се гоне по службеној дужности (Ковачевић, 2003: 197).

Разбојништво је, поред разбојничке крађе, право сложено кривично дело које се према својој правној природи одређује истовремено и као имовинско, али и као насилничко кривично дело (Ђурђић и Јовашевић, 2006: 123). Ради се, заправо, о кривичном делу које има двојако одређену правну природу која га и сврстава у две напред наведене врсте класичног, општег или конвенционалног криминалитета (или у права, природна или атавистичка кривична дела према типологијима позитивне школе кривичног права). Према врсти објекта заштите – а то је имовина, имовинска права и интереси другог лица, кривично дело разбојништва се може систематизовати у имовинска кривична дела (или имовински криминалитет). Објект заштите код кривичног дела разбојништва јесте имовина или пак право на имовину као једно од основних, природних, универзалних људских права. Имовина представља скуп, збир имовинских права и интереса. Овим се кривичним делом штити имовина која се, заправо, састоји од ствари (предмета) и имовинских права и интереса везаних за ствари. Имовина подразумева својину неког лица, односно присвајање ствари и вредности у којима и преко којих се оне изражавају. Имовина се пак може јавити у облику покретне или непокретне ствари, односно других имовинских права и интереса који се по правилу могу вредносно изразити у новцу (Дујмовић и Мишкај Тодоровић, 2000: 88). Објект напада код кривичног дела разбојништва јесте туђа покретна ствар. Заправо, објектом напада се сматра предмет на који је управљена радња извршења кривичног дела како би се повредила или угрозила заштићена вредност, добро или интерес. Да би одређени предмет могао да се сматра објектом напада код овог кривичног дела, потребно је да такав предмет испуњава одређене услове. То су следећи услови: предмет дела је покретна ствар, ствар треба да је туђа и ствар треба да има новчану вредност (Јовашевић, 2003: 56). Радња извршења разбојништва као сложеног кривичног дела састоји се од два дела:

- а) Принуде која се примењује да би се савладао отпор власника или држаоца ствари и тако одузела туђа покретна ствар у намери да учинилац за себе или другог прибави противправну имовинску корист.
- б) Крађе као основног имовинског дела које представља основни

елемент разбојништва, и која се састоји у одузимању туђе покретне ствари од другог лица у намери да се њеним присвајањем себи или другом прибави противправна имовинска корист (Миљковић, 1912: 339).

Последица дела код кривичног дела разбојништва се јавља у виду повреде. Та последица повреде јесте, заправо, проузроковање имовинске штете за друго лице. У погледу кривице, за постојање кривичног дела разбојништва је потребан директан умишљај. Као облик свесне и вољне управљености учиниоца на проузроковање последице на имовини другог лица уз употребу силе или квалификоване претње, овај умишљај учиниоца карактерише одређена намера – намера прибављања противправне имовинске користи. Ова намера мора да постоји на страни учиниоца у моменту предузимања радње извршења кривичног дела. Она, заправо, представља унутрашњи покретач, мотив, подстицај учиниоца на предузимање своје радње према одређеном објекту, у остварењу одређеног циља (Ђорђевић и Ђорђевић, 2010: 425).

СПЕЦИФИЧНОСТИ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА ПОЧИЊЕНИХ ИЗ МРЖЊЕ

Кривични закони ентитетā и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине до 2010. године су садржавали мањи број одредби у којима је било прописано строже кажњавање кривичних дјела мотивисаних мржњом, а одредбе су примјењиване недоследно и ријетко, те су се прописи ове врсте односили искључиво на мотивисаност другачијом националном, етничком и вјерском припадношћу жртве. Експлицитна регулација кривичних дјела почињених из мржње у Кривичном закону Републике Српске уведена је измјенама и допунама из 2013. године. У Кривичном закону Републике Српске у члану 147, „значање израза у овом закону“, у ставу 25, прописано је да је кривично дјело из мржње извршено у потпуности или дјелимично због расне, националне или етничке припадности, језика, вјерског увјерења, боје коже, пола или сексуалне оријентације, здравственог статуса или родног идентитета неког лица. Такође, у члану 7 Закона о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске се наводи да ће суд, ако је кривично дјело учињено из мржње, како је прописано у члану 147, став 25 овог закона, узети то као отежавајућу околност, осим ако мржња није квалификована околност тог кривичног дјела.

Сходно наведеном, може се закључити сљедеће: да би једно кривично дјело било сматрано кривичним дјелом почињеним из мржње, потребно је да буду испуњена два елемента, односно – потребно је да је кривично дјело већ прописано у кривичном закону и да је мотив извршења

Мржња као субјективни елемент код кривичног дјела разбојништва

кривичног дјела нетрпељивост, предрасуда или мржња починитеља према жртви или друштвеној групи којој она припада или са којом је повезана (Васић, 2015: 32). Важно је напоменути да се овим кривичним дјелима шаље снажна порука друштвеној групи којој жртва припада, а починитељ овакво кривично дјело извршава због онога што жртва и имовина жртве представљају. Овим кривичним дјелима се погоршавају и подривају међусобни односи и равноправности грађана, те штете друштву у цјелини (Jacobs and Potter, 2000: 224).

Приручником за разумијевање кривичних дјела почињених из мржње у Босни и Херцеговини потврђено је да су кривична дјела почињена из мржње обично усмјерена према повратничким заједницама које су изолиране и осјетљиве, те вјерским и сакралним објектима, као и приватној имовини повратника, сексуалним мањинама и Ромима. Такође, да би се на адекватан начин осудило изазивање мржње и нетрпељивости, потребно је да се злочин из мржње као такав дефинише и препозна у кривичном законодавству, те да се мотивисаност предрасудама и мржњом дефинише као отежавајућа околност за почињена кривичних дјела (Лучић-Чатић и Бајрић, 2013: 365). За разлику од поменутог закона, Кривични закон Босне и Херцеговине и Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, иако нису непосредно прописали мржњу као отежавајућу околност, у општим правилима за одмјераване казне предвиђају узимање у обзир „побуда из којих је дјело почињено“, па је на тај начин индиректно омогућено теже кажњавање починитеља кривичних дјела из мржње.

МРЖЊА КАО КВАЛИФИКАТОРНА ОКОЛНОСТ ПРИЛИКОМ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА РАЗБОЈНИШТВА

Елемент мржње (предрасуде) има значајан утицај на одређивање граница прописане казне у кривичним законима у Босни и Херцеговини. Наиме, у циљу остварења сврхе кажњавања, законодавац за одређени број кривичних дјела прописује теже квалификоване облике у случају да је мотив за њихово извршење била мржња, што се одражава и на висину запређене кривичноправне санкције за извршиоце тих кривичних дјела (Лучић-Чатић и Бајрић, 2013: 334). Тиме се исказује став и реакција државе о значајној тежини кривичног дјела почињеног из мржње. У Кривичном закону Републике Српске, мотивисаност мржњом је уведена као елемент бића појединих кривичних дјела, те су на основу тога предвиђене посебне казне за починитеље кривичних дјела: тешког убиства (члан 149), силовања (193), тешке тјелесне повреде (члан 156), тешке крађе (члан 232), разбојништва (члан 233), разбојничке

крађе (члан 234), оштећења туђе ствари (члан 249) и изазивања опште опасности (члан 402), уколико су она почињена из мржње. У Кривичном закону Републике Српске у члану 233 описано је биће кривичног дјела разбојништва које гласи: „Ко употребом силе против неког лица или пријетњом да ће непосредно напасти на живот или тијело одузме туђу покретну ствар у намјери да њеним присвајањем прибави себи или другом противправну имовинску корист, казниће се затвором од једне до десет година“. У ставу два поменутог члана. мржња је уведена као квалификована околност, те наведени став гласи: „Ако је при извршењу дјела из става 1 овог члана неком лицу умишљајно нанесена тешка тјелесна повреда или ако је учињено из мржње или је дјело учињено од стране више лица или је употребијено какво оружје или опасно средство, или ако вриједност одузетих ствари прелази износ од 50.000 КМ, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година“. Најтежи облик извршења кривичног дјела разбојништва је описан у ставу 3 и гласи: „Ако је при извршењу кривичног дјела из става 1 овог члана неко лице умишљајно лишено живота, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година или дуготрајним затвором“. Сходно наведеном, може се закључити да Кривични закон Републике Српске изричито прописује мржњу као отежавајућу околност приликом извршења кривичног дјела разбојништва, као и избора врсте и мјере кривичноправне санкције за починитеља кривичног дјела (Бабић, 2005: 548).

АНАЛИЗА ПРЕСУДЕ ОКРУЖНОГ СУДА У БАЊОЈ ЛУЦИ

У овом дијелу рада ћемо извршити анализу пресуде Округног суда у Бањој Луци у кривичном предмету против оптуженог М.Н. због извршеног кривичног дјела разбојништва из члана 233, став 2, у вези са ставом 1 Кривичног закона Републике Српске и кривичног дјела силовања у покушају из члана 193 став 2, у вези са чланом 20 Кривичног закона Републике Српске извршеног 12. 05. 2014. године, над оштећеном Ч.Г., повратници хрватске националности, којом је утврђено да је мржња доминантан и основни мотив учиниоца у времену извршења кривичног дјела.

Наиме, оптужени М.Н. је дана 12. 05. 2014. године, око 03.30 часова, у мјесту Пећник, општина Вукосавље, мотивисан нетрпељивошћу према Ч.Г. као лицу хрватске националности, дошао до куће оштећене, те употребом физичке снаге провалио врата на кући оштећене, гдје га је на ходнику дочекала оштећена и рекла му да живи сама у кући, да је стара и болесна, те да је повратница; те га замолила да напусти кућу, након чега је оптужени изашао из куће. Потом је оштећена сјела у кухињу и у

руку узела телефон и позвала полицију, али у том тренутку оптужени је поново ушао у кућу, те истраго телефон из њених руку, онемогућивши јој на тај начин да даље разговара с полицијом, па, у намјери прибављања противправне имовинске користи, оптуженој опсовао мајку усташку, а потом је, ударајући је телефонским апаратом по глави, од ње тражио новац, усљед чега је оштећена, плашећи се за свој живот, оптуженом дала новац у износу од 500 КМ који је имала код себе, а након тога ју је отужени питао ко још у комшилуку има новац, на шта му је оштећена рекла да комшија К.Л. има пензију, али је оптужени рекао да га неће дирати пошто му је супруга Српкиња. Након тога, оптужени је оштећену ухватио за косу, те је почео да је вуче по кући, и том приликом је у руку узео чакију, те запријетио оштећеној да ће је заклати, псујући јој поново мајку усташку, а затим је са ње потргао одјећу у намјери обљубе (над оштећеном), притом јој рекавши: „Сад ћеш да видиш како Србин јебе“. Како се оштећена у више наврата окретала и није му допуштала да изврши своју намјеру, оптужени јој је пријетио да ће је заклати и том приликом је ударао у предјелу главе и тијела, те је оштећена задобила тешке тјелесне повреде у виду прелома првог слабинског пршљена, крвне подливе поглавине лијеве стране лица и грудног коша. У једном моменту у току покушаја обљубе, оштећена је почела јако да вришти и јауче, усљед чега је оптужени одустао од своје намјере, те изашао из куће оштећене, притом јој говорећи да не смије излазити из собе, да ником не смије причати шта се догодило, те да ће он за неколико дана поново доћи и да ће је заклати. Дакле, оптужени је употребом силе против неког лица и пријетњом да ће непосредно напасти на живот одузео туђу покретну ствар у намјери да њеним присвајањем прибави себи противправну имовинску корист, а дјело је учињено из мржње и другог је покушао да принуди на обљубу употребом силе и пријетњом да ће непосредно напасти на живот, усљед чега је наступила тешка тјелесна повреда, чиме је учинио кривично дјело разбојништва из члана 233 став 2 у вези са ставом 1 Кривичног закона Републике Српске и кривичног дјела силовања у покушају из члана 193, став 2, у вези са чланом 20 Кривичног закона Републике Српске. Оптужени М.Н. је за учињена кривична дјела на основу члана 42, став 2, тачка 2 Кривичног закона Републике Српске осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 7 година и 6 мјесеци.

Детаљном анализом поменутог предмета, долази се до закључка да је оптужени М.Н. извршио поменута кривична дјела мотивисан мржњом, односно неспорно је утврђено да је мотив извршења нетрпељивост и мржња починитеља према жртви која је из групе повратничких заједница. Овим кривичним дјелима почињених из мржње послана је снажна порука нетрпељивости и изазван је велики страх, несигурност и напетост код повратничких заједница хрватске националности са подручја Вукосавља. Окружни суд у Бањој Луци, у складу са ставовима

Европског суда за људска права у Стразбуру, те поштујући Оквирну одлуку о сузбијању свих форми расизма и ксенофобије путем кривичног права, адекватно је санкционисао починиоца наведених кривичних дјела која су почињена из мржње.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Током писања овог рада, дошло се до одређених закључака, а сходно томе – понуђене су и неке смјернице како би се мржња као субјективни елемент код кривичног дјела разбојништва боље разумјела. Сублимирајући материјалноправни аспект кривичног дјела разбојништва, евидентно је да је то насилно имовинско кривично дјело и да је мотивисано намјером прибављања противправне имовинске користи која је на страни учиниоца током извршења дјела. Измјенама и допуна Кривичног закона Републике Српске из 2013. године, остварен је велики допринос развоју кривичног права и поступања истражних и судских органа, пошто је мржња дефинисана као побуда за извршење кривичних дјела, те је мотивисаност мржњом уведена као елемент бића кривичног дјела разбојништва у његовом квалификованом облику, а на основу тога су предвиђене посебне казне за учиниоце ових кривичних дјела уколико су она учињена из мржње. Кроз анализу пресуде Окружног суда у Бањој Луци неспорно је утврђено да је мотив извршења нетрпељивост и мржња починитеља према жртви која је из групе повратничких заједница. Ограничење писања овог рада представља лимитираност истраживања, које се огледа се у томе што је веома мали број пресуђених предмета у којима је на основу правоснажних судских пресуда утврђено да је основни мотив за извршење кривичног дјела разбојништва код учиниоца била мржња, те се, сходно томе, дошло до једне пресуде која је презентована у раду. Може се закључити да је веома велик број извршења кривичних дјела разбојништва у пракси, али да постоји висока тамна бројка криминалитета пријављивања ових кривичних дјела која су извршена – мотивисана мржњом. Очигледно је да истражни органи, тужилаштво и полиција током расвјетљавања ових кривичних дјела олако пропуштају утврђивање стварног чињеничног стања, односно утврђивања стварног мотива учиниоца, те су због тога и овакви резултати у судској пракси. Потребна је стална едукација истражних и судских органа да се злочин из мржње као такав дефинише и препозна у самом бићу извршења кривичног дјела, да се мотивисаност мржњом дефинише као отежавајућа околност, а сходно томе – и адекватно казне починиоци.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић, М. (2005). *Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини*, Сарајево.
- Дујмовић, З. (1996). *Имовински криминалитет у Републици Хрватској, Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, Загреб.
- Дујмовић, З. и Мишкај Тодоровић, Љ. (2000). *Обиљежја присиле при извршењу разбојништва и поступање полиције*, Загреб.
- Ђорђевић, М. и Ђорђевић, Ђ. (2010). *Кривично право*, Београд.
- Ђурђић, В. и Јовашевић, Д. (2006). *Кривично право – посебни део*, Београд.
- Jacobs, J. and Potter, K. (2000). *Hate Crimes, Criminal Law and Identity Politics*, Oxford.
- Јарамаз Рескушић, И. (2007). *Крађа у римском праву*, Загреб.
- Јовашевић, Д. (2003). *Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом*, Београд.
- Ковачевић, В. (2003). *Методика истраживања имовинских деликата*, Нови Сад.
- Кривични закон Босне и Херцеговине, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, број 3/03, 8/10, члан 48.
- Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, број 49/03.
- Лучић-Ћатић, М. и Бајрић, А. (2013). *Процесуирање казнених дјела почињених из мржње у Босни и Херцеговини – Перспектива тужилаца*, Сарајево.
- Миљковић, М. (1912). *Појам крађе де леге ференда*, Београд.
- Васић, В. (2015). *Регулисање кривичних дјела почињених из мржње у кривичном закону Федерације БиХ*, Сарајево.
- Вуковић, М. (2014). *Класични методи откривања кривичног дјела разбојништва и разбојничких крађа*, Бања Лука.
- Вуковић, М. (2016). *Откривање и доказивање кривичног дјела разбојништва у пракси ЦЈБ Бања Лука*, Бања Лука.
- Закон о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, број 67/13.

HATE AS A SUBJECTIVE ELEMENT IN CRIME ROBBERY

Mladen Vuković, MA*

Abstract: The most serious crimes including robbery and robbery, as well as traditional forms of violent property crime, in being his act involves direct intent as a form of conscious and willing upravljenosti offender to causing effects on the property of another person by force or threat of qualified and with the intention of acquiring illegal gain. The intent must exist on the side of the offender at the time of the action of the offense, and is the internal driving force, motivation, encouragement offender to undertake its activities towards a specific object, in achieving a certain goal. The inspiration to write this kind of work created by the amendments to the Criminal Code of the Republic of Serbian in 2013 where hatred is defined as the impetus for the commission of crimes, and the motivation of hatred has been introduced as an element of the crime of robbery in its qualified form, these are the based on that, provided specific penalties for the perpetrators of these crimes if they are committed out of hatred. Accordingly motivated by hatred during the commission of the crime of robbery is the basic problem of this research work, through a detailed analysis of the judgment of the District Court of Banja Luka, we will point out that hatred is dominant and the main motive that was on the side of the offender at the time of the offense.

Keywords: robbery, perpetrator, motive, hatred, judgment.

* *University of Banja Luka, Police College, email: mladen_vukovic1983@yahoo.com*